

Dit is onrechtvaardig!

Marina De Joode

Een tijdje geleden kwam ik tijdens een wandeling een gezinnetje met twee volwassen kinderen tegen. Op een of andere manier werd mijn aandacht naar hun toegetrokken. We kregen spontaan een gemoedelijke babbel. Plotseling begon de vader te vertellen over onrechtvaardigheden die hem de laatste maanden waren overkomen. Hij bleek niet meer te stoppen, alsof de druk van een ketel vloog en dat tegen een, voor hem, totaal vreemde vrouw. Al luisterend werd ik geleidelijk aan stiller, geraakt door zoveel onrecht en verdriet wat dit gezin overkwam, onmenselijk gewoon. In stilte dacht ik 'waar gaan deze vrouw, man en deze prachtige kinderen toch doorheen!' Ik voelde hun zorg naar hun man en vader. Tijdens het vertellen zag ik zijn frustratie en machteloosheid groeien, de pijn en woede over dat onrecht. Ik zag hoe hij met dit onrecht omging en ik besepte dat anderen in zijn omgeving een verkeerd beeld van hem kregen vanwege zijn woede, waardoor dit juist woede bij hen opriep. In zijn frustratie kon hij dat helemaal niet zien. Wat het met hem deed en het effect dat dit had op zijn gezin, daar kon hij helemaal niet bij, gebroken als hij was vanwege het leed waar hij door moest gaan. De pijn en het onrecht verblindden hem voor het onrecht wat hij hierdoor ongewild anderen aandeed. Het raakte me diep en ik dacht 'kon iemand maar bij je pijn komen, mocht God toch bij je pijn komen'.

Deze ontmoeting liet me niet meer los. Ik stelde mezelf regelmatig de volgende vragen: "Als ons onrecht wordt aangedaan, hoe gaan we daar dan mee om? Waarom gaan we soms ongewild en onbewust dan ook onrechtvaardig met anderen om? Wat doet dit met ons en vooral met degenen die ons het dichtst nabij staan?" Deze vragen hebben me dagen bezig gehouden. O ja, we weten allemaal dat onrecht in verschillende vormen op ons levenspad kan komen. Niemand van ons blijft dit bespaard. Wel zal onze reactie sterk in verhouding staan met het soort en de mate van het onrecht waar we mee geconfronteerd worden. Voor mij is het helpend geweest om een onderscheid te zien in drie verschillende vormen van onrecht op onze levensweg.

Moeilijke dingen die ons overkomen 'het toedelende onrecht'

Toedelend onrecht is een soort onrecht waarvoor je niemand verantwoordelijk kan stellen. Niemand heeft schuld. Zoals het krijgen van kanker, een kind dat geboren wordt met een handicap, het drager zijn van een genetische aandoening, vroeg je ouders verliezen, enz. Als men dit vergelijkt met andere mensen dan krijgt de één iets in het leven te dragen en de ander niet en dit voelt onrechtvaardig. De reactie op 'toedelend onrecht' kan er de oorzaak van zijn dat we boos worden, vooral op God. Gedachten als 'waarom overkomt mij dit' of 'waarom heeft Hij dat niet voorkomen' kunnen je overheersen. Vooral gevoelens van machteloosheid maken dat deze vragen gesteld worden. Een voorbeeld hiervan in de bijbel is de zo eerlijk beschreven, pijnlijke levensgeschiedenis van Naomi, die zowel haar man als haar twee zoons verloor en daar totaal kapot van was. Ze gooit er alles uit maar een antwoord op haar lijden wordt niet gegeven. Wel ziet men hoe liefdevol God voor haar zorgt en Zich over haar ontfermt door haar een bijzondere schoondochter te geven: Ruth.

Onrechtvaardigheden in de maatschappij: ‘maatschappelijk onrecht’

Even pijnlijk en vaak miskend is het maatschappelijk onrecht. Bijvoorbeeld een bedrijf dat failliet gaat, waardoor een vader werkloos wordt met alle gevolgen van dien. Geboren worden in een gezin van kansarmoede, waardoor je veel kansen hebt gemist. Opgroeien in een oorlogssituatie. Leven in een ongezonde omgeving met de daaraan verbonden gezondheidsproblemen. Leven in een prestatiegerichte maatschappij, waardoor van elke werknemer tweehonderd procent inzet wordt verwacht, wat een hele druk kan leggen op het gezinsleven. Dit zijn onrechtvaardige situaties waar we ook niemand persoonlijk verantwoordelijk voor kunnen stellen, maar die wel kunnen maken dat onderlinge relaties vertroebelen. In de bijbel zien we hoe in de eerste christengemeente de Griekse weduwen verwaarloosd werden, waardoor in de gemeente onderling gemor ontstond. De leiding wist dat ze op deze manier het woord van God veronachtzaamde. Hoe miskend dit soort onrecht ook in onze maatschappij is, God heeft wél oog voor onze menselijke behoeften en Hij wil vooral dat wij oog hebben voor elkanders noden en behoeften.

Wat een ander ons aandoet: ‘het vergeldende onrecht’

Hoewel men pijn niet kan meten is waarschijnlijk de pijnlijkste en moeilijkste vorm van onrecht het vergeldend onrecht. Hier gaat het over het onrecht dat jou door iemand wordt aangedaan. Hier heeft een ander gewild of ongewild schuld aan. Er is wél iemand duidelijk verantwoordelijk voor, al heeft die ander het misschien niet zo bedoeld. Dit kan gevoelens oproepen van afwijzing, minderwaardigheid, bitterheid, machteloosheid, enz. en gevoelens die schreeuwen om vergelding. Bijvoorbeeld als ouders in een echtscheiding komen en men vecht om de kinderen, waardoor deze enorm in de knel komen te zitten tussen beide ouders. Wanneer er tekort aan inzet is in een huwelijksrelatie kun je je niet gezien voelen in je behoeften. Je kunt als kind mishandeld worden, incest meemaken of door het onvermogen van één of beide ouders je niet geliefd of afgewezen voelen, waardoor het voelen van liefde heel moeilijk wordt, of dat er teveel van je verwacht wordt. Het kan zijn dat je in de gemeente waar je lid van bent geen kansen krijgt om God te dienen. Dit vergeldend onrecht is ook pijnlijk weergegeven in de levensgeschiedenis van David in de bijbel. Voortdurend moet hij op de vlucht voor Saul. Zelfs zijn vrouw wordt hem hierdoor afgenomen. Ook hier kun je Gods zorg zien voor David door de vriendschapsrelatie die hij op heel zijn levensweg met Jonathan heeft. God ziet weldegelijk het onrecht en neemt dit heel serieus!

Het zoeken naar troost en recht bij de verkeerde.

Juist zij die heel veel verwerping hebben gekend, verwerpen soms ongewild ook andere mensen. Als we onrecht onderdrukken gaan we juist van de mensen die ons het dichtst nabij staan, onze partner, kinderen, vrienden, vragen om te geven wat we gemist hebben, of we kunnen ook té hoge verwachtingen van hen hebben. Als ze dan fouten maken, niet beantwoorden aan onze behoeften, zullen we hen door wantrouwen op een afstand houden of onszelf het recht toe-eigenen om zelf te bepalen wat goed is voor onszelf, los van de relatie. We vermijden intimiteit, want intimiteit maakt ons kwetsbaar. Zo wroet het geleden onrecht onderhuids door, wordt de rekening gepresenteerd aan de verkeerde mensen in ons leven en zijn we blind voor hoe wij omgaan met anderen door onze eigen levensgeschiedenis. Het onrecht dat we anderen daarmee aandoen laat zich gelden op een even onrechtvaardige manier als wijzelf behandeld zijn of als het onrecht dat ons is overkomen. Zo kan de pijn van één gezinslid door het hele gezin megedragen worden. De bult van de een wordt de deuk van de ander. Door onverwerkte pijn kunnen anderen ongewild mee beschadigd worden, zoals die onbekende man tijdens de wandeling. Door het onrechtvaardige wat hem was overkomen draaide alles om zijn woede en pijn. Dit is begrijpelijk. Hij heeft hierin recht op zorg en op recht gedaan te worden. Misschien zou hij het dan kunnen loslaten en het een plaats geven. Maar nu moet een heel gezin het meedragen. De moeilijkheid in ons leven is dat we niet altijd krijgen wat we nodig hebben. Dat ons niet altijd recht wordt gedaan. Hoe gaan we hier dan mee om?

Geen stappenplan

Hoe geef je dit een plaats in je leven? Ik geloof niet in het volgen van een aantal stappen en ‘hups’, je bent erdoor. Vaak leidt dit tot een dieper niveau van zelfvervreemding. Ik geloof ook niet in een vaststaand schema wat voor iedereen helpend zou kunnen zijn. Daarvoor zijn we als mensen individueel te verschillend en is geen enkele levenssituatie gelijk aan die van een ander. Het is eerder een weg zoeken in je levensproces waar je kunt loslaten door het af te geven aan Hem die het voor je kan dragen. Het is een proces dat tijd kost en het kan voor iedereen anders zijn. Elk mens draagt a.h.w. een ‘rugzak’. Bij de een is die al zwaarder dan bij de ander. Misschien kunnen we elkaar helpen bij het dragen. Wel kunnen we onze rugzak wat lichter maken.

Hoe zwaar weegt onze rugzak?

Door de jaren heen geloof ik minder en minder in het onderdrukken of wegdrukken van reacties op onrecht dat ons wordt of werd aangedaan. Het is nodig om het onrecht dat de ander jou heeft aangedaan ook te benoemen als ‘onrecht’ en niet te vergoelijken; te begrijpen, maar te durven stilstaan bij hoe het diep in ons binnenste leeft en hierin geen verstoppertje spelen met onszelf. Teveel aan pijn vanwege onrechtvaardigheden kan maken dat we de pijn wegdrukken, van onszelf vervreemden, het hierdoor niet meer voelen of er werkelijk onbekend mee zijn. Regelmatig zie ik van die sterke mensen, die staande zijn gebleven ondanks een moeilijke levensweg of ondanks dat iemand waar ze veel van hielden een hele moeilijke levensweg had te gaan. Meestal gaat het dan over een ouder. Ze gaan een weg in hun leven met veel inzet en staan niet stil bij de stroom van verdriet die onophoudelijk in hun binnenste stroomt. Hier zullen mogelijk nog eerst tranen gehuild mogen worden, wil men nu een ‘ander’ dichtbij laten komen om in een huwelijks- of een vriendschapsrelatie een verdieping te kunnen ondergaan. Inzicht in wat onrecht met jou gedaan heeft kan je helpen zien hoeveel jij aan die ander gegeven hebt. Vaak ben je hier blind voor door gevoelens van machteloosheid. Om verbonden te kunnen zijn met de ander is het noodzakelijk te durven die ander nabij te laten komen. Sommige mensen kunnen niemand dichtbij laten komen en zijn van zichzelf vervreemd door het wantrouwen dat men in zich draagt vanuit geleden onrecht.

Als we de pijn onder ogen zien

De zestiende-eeuwse Joodse denker ‘De Maharal van Praag’ zei ‘tranen zijn zaad’, en Rabbi Nacham van Bratslav zei ‘tranen openen poorten’. Alsnog mogen tranen gehuild worden, zodat we contact hebben met ons diepste binnenste en onze zelfbescherming loslaten. Het zal ons helpen om de poorten van ons hart te openen voor de Ander en voor een betekenisvolle ander, waardoor de weg geopend wordt om intimiteit te kunnen ervaren en zo de ander écht te gaan ontmoeten. Het is ruimte geven aan je levensverhaal en beginnen schrijven aan een nieuw.

Het kan ook zijn dat we mogen leren stoppen met huilen omdat we enkel nog maar voelen en leven met de last die we op onze schouders dragen en niet meer zien dat elke schaduwzijde ook een zonzijde heeft. De tranen putten dan uit en worden op een gegeven moment zinloos. Want anders kan verdriet ons vast zetten en kunnen bitterheid en wrok ons leven beheersen. Het is goed om ons af te vragen wat er écht nodig is om getroost te kunnen worden, om zonder tranen verder te kunnen, en wat er de oorzaak van is dat troost niet kan binnenkomen?

Het is bemoedigend om te zien dat onze God een God van relaties is en ons een weg wijst om liefdevol en respectvol met elkaar om te gaan. Hij zegt: ‘probeer, voor zover het van u afhangt, met alle mensen vrede te houden’ en ‘als je een gave brengt aan Mij en iemand heeft iets tegen je, laat je gave daar en ga naar die ander toe’. Het is oog hebben voor elkaar, ook als een ander het moeilijk heeft met ons! We mogen ons deel oppakken en we zijn verantwoordelijk voor onze reactie op de onrechtvaardigheid in situaties om tegelijkertijd het deel van de ander los te laten. Aan de reactie van

de ander kunnen we immers toch niets doen. Ik geloof dat juist dat ons vrij zet in relaties en ons zelfvertrouwen en -respect doet groeien.

Welke betekenis kan ons geloof hebben?

De kracht van de stilte. Juist in de pijn kan tot onszelf en tot God komen een aanzet zijn waardoor we in beweging komen en kunnen loskomen door te kiezen voor de toekomst, door de pijn en last los te laten zonder in een proces van zelfvervreemding of egocentrisme terecht te komen. Juist hier kan op God gericht zijn zeer helend werken. God die kan naderen in de pijn en vooral onze ogen anders kan richten. Vanuit God gaan kijken naar de pijn i.p.v. vanuit de pijn te kijken naar gebeurtenissen en onrechtvaardigheden.

God spreekt het onrecht aan. Hij zegt: 'Ik zie uw ellende'. God ziet het! Hij weet wat er gebeurd is en wat er gaande is meer nog: Hij weet wat het ons doet. Hij vraagt om het aan Hem te geven, Hem voor je te laten zorgen. Het is straffe taal waar God zegt: 'Mij komt de wraak toe'. Het toont iets van Gods rechtvaardigheid. Hij zal je recht doen!

We mogen tegen God onze pijn, onze boosheid uitspreken. Hij weet wat in ons binnenste is. Hij kent ons, Hij is bij ons. Juist in de pijn mogen we God ontmoeten. Vaak kan een mens niet in onze pijn naderen. Dat kan Hij alleen en boosheid en pijn zijn vaak een uiting van dezelfde emotie van verdriet. Het komt er alleen op een andere manier uit. Hij weet dit!

Het is goed om te investeren in gezonde vriendschapsrelaties, ook als dat niet gemakkelijk verloopt. We hebben als mensen elkaar nodig. Anderen op een afstand houden, je niet laten kennen en het daarom helemaal alleen doen is geen uiting van sterkte maar juist van kwetsbaarheid. Groeien in betrouwbare relaties kan heel helend zijn.

Ons richten op het goede en daarvoor kiezen, kan een houding zijn die onze ogen opent voor de ontelbare mooie dingen die er nog steeds om ons heen zijn. Soms zien we alles door een donkere bril. We mogen ook zoeken naar dingen die goed zijn voor onszelf. Dit kan nieuwe energie geven.

Vergeving geven en ontvangen kan heel bevrijdend zijn, maar niet vanuit een kille plicht. De weg van vergeving gaan, is niet alleen een wilsbesluit. Dit kan absoluut nodig zijn, wanneer de pijn en boosheid je vastzetten of wanneer je ze koestert. Het is een keuze vanuit het besef dat God erbij is, diep emotioneel en geestelijk nabij komt waardoor een diepe verandering mogelijk wordt. Er is de grote behoefte aan het besef dat Iemand je begrijpt en je recht zal doen. Dan kun je loslaten door het aan Iemand anders te geven. Jezus ging de weg van vernedering en zelfverloochening, maar dat maakte hem geen willoze en gevoelloze marionet! Hij kende de diepte aan pijn en koos er, met zoveel karakter en persoonlijkheid toch voor om onrecht te dragen. Niet als een doetje, een zwakkeling, maar juist vanuit zijn sterkte en kracht. Hij is het allergrootste voorbeeld van het dragen van onrecht in kracht.

De weg van vernieuwd vertrouwen

Wanneer we gebukt gaan onder onrechtvaardigheden is ons vertrouwen in het leven, de mensen, God en de toekomst mogelijk beschadigd. Waarschijnlijk is de grootste stap het terugwinnen van dit vertrouwen. Dit 'opnieuw leren vertrouwen hebben', is een levensproces dat in lagen verloopt. Wanneer vertrouwen in het leven en in anderen verdiept wordt, ontmoeten we betrouwbaarheid, wat herstellend zal werken waardoor we zelf vrijer in het leven komen te staan. Thema's als vertrouwen en betrouwbaarheid zijn aan het leven verkleefd. Niemand is honderd procent betrouwbaar, maar we kunnen in relaties wel het proces leren gaan van 'vertrouwen opbouwen'. Het is juist op dit terrein dat God in ons hart en onze houding een wonderlijk werk wil en kan doen!

- Boek Ruth// Matth 5: 23-24// 1 Sam 19// Handelingen 6// Rom 12:18//
- Michielsen M. e.a. Leren overleven in loyaliteit, contextuele hulpverlening, 1998 Acco